

Differentiering (i den mere inkluderende skole)

JKKV 2025

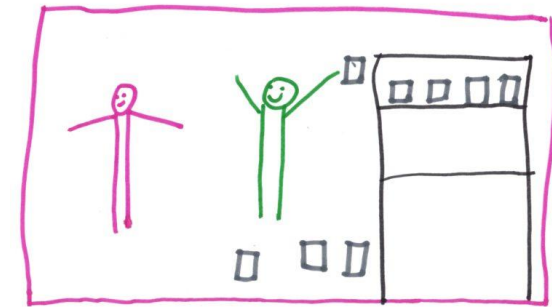
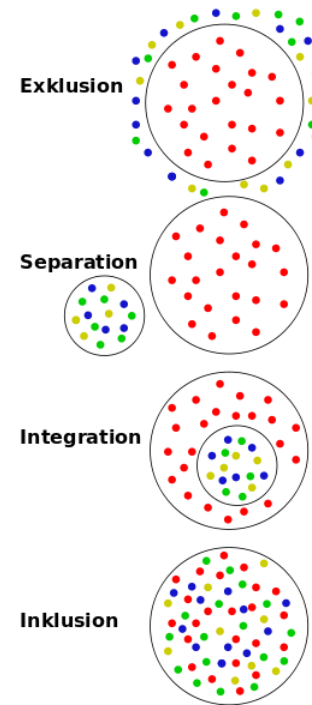
Indflyvning: Differentiering og inklusion

Tænk på et eksempel fra skolen, hvor du enten selv har stået for eller selv har observeret en undervisningssituation i skolen, hvor man anvendte differentiering for at øge lærings- og deltagelsesmulighederne i en klasse.

- Hvorfor er dette eksempel et udtryk for differentiering i relation til elever i udsatte lærings- og udviklingspositioner i skolen?
- Hvordan fik differentieringstiltagene ud til at få af betydning for eleven og for klassen som helhed?
- Hvad/ hvordan kunne man ellers have differentieret for at skabe yderligere lærings- og deltagelsesmuligheder for eleven og for klassen som helhed?

Differentiering i den inkluderende skole - i et (mere) almen didaktisk perspektiv

- Lovgivning
- Definitioner
- Hovedformer og betydninger
- Grundlæggende principper og betydninger

Hvad siger lovgivning

- Fuldstændige gennemførelse af en udelt enhedsskole blev taget med skoleloven fra 1993 (bestemmelserne om grund- og udvidet kursus forsvandt. Altså en folkeskole uden niveaudeling)
- Undervisningsdifferentiering som bærende princip blev indført i folkeskoleloven (§18, stk. 1)
- Dog fortsat mulighed for elev differentiering gennem brugen og muligheden for en grad af holddannelse (§25a)
- Elevernes optimale læringsudbytte blev således forankret i det pædagogiske frem for det organisatoriske
- Pædagogiske differentiering er indskrevet i folkeskolelovens §13 og §18, herunder
  - Kravene til tilrettelæggelsen af undervisningen (variation, passende udfordringer, mv.)
  - Løbende evaluering (vejledning af den enkelte elev, den videre planlægning af undervisningen)
- Skærpende forventninger i 2013:
  - Lektie-café, understøttende undervisning, øget inklusion

Definitioner

- Det gælder om at organisere og undervise *alle elever i klassen om det samme indhold*. Undervisningens aktiviteter skal således komme *den enkelte elevs forudsætninger og muligheder i møde* samtidig med, at *eleven sammen med andre kan have fælles oplevelser og gøre erfaringer om det samme indhold* (Brodersen 2015: 195)
- Undervisningsdifferentiering er et *princip* for undervisning, hvor man tager udgangspunkt i elevernes *forudsætninger og potentialer*, behov og interesser for i et *samarbejde* at udnytte denne forskellighed til at realisere såvel fælles som individuelle mål - Danmarks Pædagogiske Institut, 1993, Vagn Rabøl Hansen (Kristensen 2012:186)

Hovedformer og betydninger

Differentieringens tre hovedformer (Brodersen 2015)

- Individualisering (den enkelte elev)
- Elevdifferentiering (elever sorteres i grupper, eksempelvis efter faglige kriterier)
- Undervisningsdifferentiering (forskellig undervisning, tilpasset den enkeltes forudsætninger)

Differentiering – forskellige betydninger (Mottelson 2019)

- Ideal (ønskværdig tilstand og retningsgivende for praksis)
- Didaktisk teknologi (redskaber, metoder, praksisser)
  - Viden om, hvordan et vanskeligt stof kan gøres begribeligt
    - Undervisnings- og arbejdsmønstre
    - Inddragelse af elevernes perspektiver
    - Formulering af læringsmål
- Social praksis (hvordan forskelle omtales, håndteres og skabes; hvad anderkendes, anderkendes ikke)

Hvordan kan man variere og differentiere undervisningen?

De fem
differentieringsmuligheder
(Brodersen: kap.6)

Mål (individuelle læringsmål, ikke kompetence-, viden-
færdighedsmålene!)

Differentiering af indholdet (emnets og sagsforholdets tilgængelighed
og sværhedsgrad, materialer)

Differentiering af formen (aktivitetstyper, undervisningsmønstre,
organisationsformer, tidstruktur og tidsrytme)

Differentiering af rammerne (steder, mobilitet og møblement, gulvet
og væggene, lysforhold)

Differentiering af evalueringen (resultatet, proces,
undervisningsevaluering)

Hvordan kan man variere og differentiere undervisningen?

Grundlæggende principper for differentieret undervisning (Tomlinson 2007: Differentieringens elementer):

Læreren fokuserer på kernepunkterne

Læreren er opmærksom på elevens forskellighed

Vurdering og undervisning er uadskillelige

Læreren tilpasser indhold, proces og produkter

Alle elever deltager i et respektfuldt arbejde

Læreren og eleven samarbejder i læringsprocessen

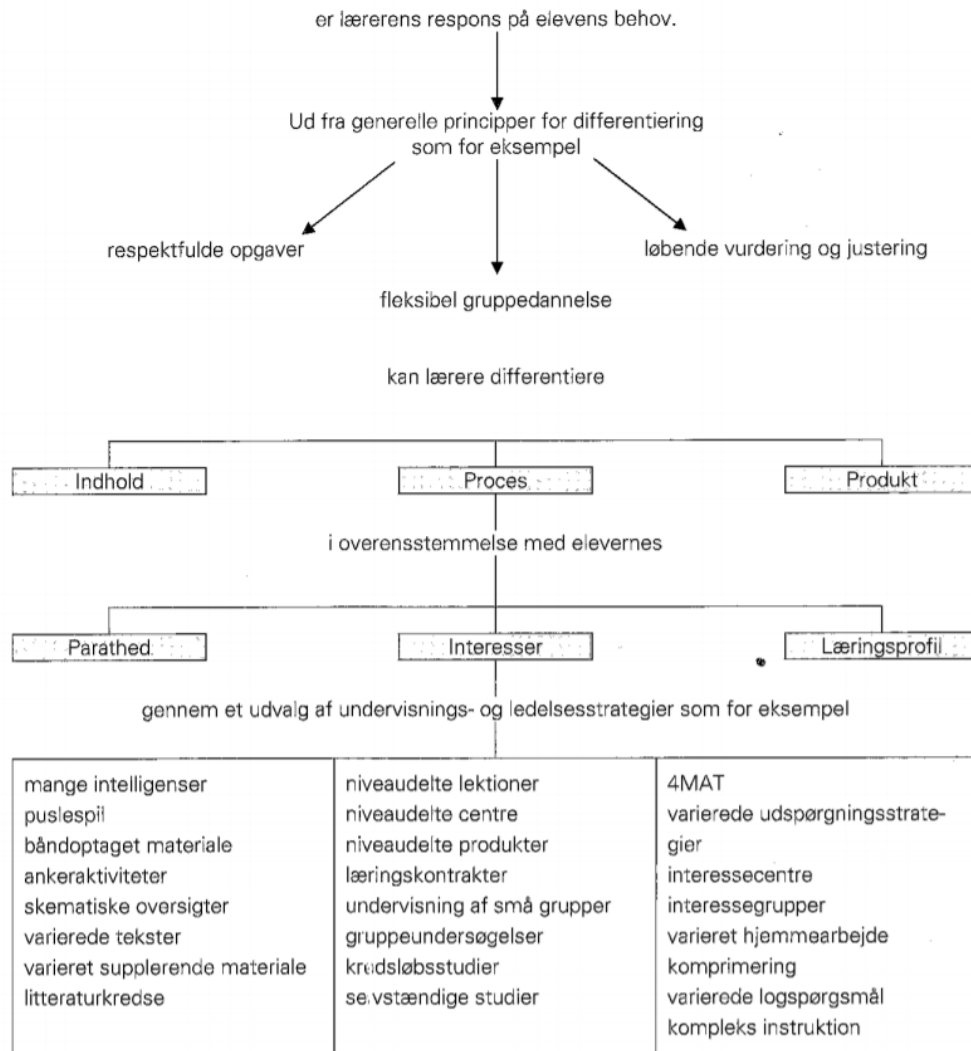

Læreren og eleverne arbejder fleksibelt sammen

Grundlæggende principper for differentieret undervisning – figur (Tomlinson)

Det traditionelle	Det differentierede
<ul style="list-style-type: none"> • Elevernes forskellighed sløres, eller man reagerer først på den, når den giver problemer • Evaluering/bedømmelse sker almindeligvis ved afslutningen af læreprocessen for at se, "hvem der har fattet det" • En snæver opfattelse af intelligens er fremherskende • Der anvendes én fælles definition af dygtighed eller succes • Man udnytter sjældent elevernes interesser • Kun få mulige dimensioner i læringsprofiler tages i betragtning • Undervisning af hele klassen dominerer • Gennemgang af tekster og curriculum styrer undervisningen • Beherskelse af kendsgerninger og færdigheder løstrevet fra en sammenhæng står i centrum for læringen • Én og samme opgave til alle elever er normen • Tidsforbruget er forholdsvis ufleksibelt fastlagt • En enkelt tekst tages som udgangspunkt • Man søger at finde én enkelt udlægning/forståelse af ideer og begivenheder • Læreren styrer elevernes adfærd • Læreren løser problemer • Lærerne fastlægger indlæringsnormer for hele klassen som grundlag for karaktergivning • En enkelt form for evaluering benyttes ofte 	<ul style="list-style-type: none"> • Elevernes forskellighed studeres og lægges til grund for planlægningen • Evaluering foregår løbende og er diagnostisk for i højere grad at bringe undervisningen i overensstemmelse med elevernes behov • Der fokuseres på mange former for intelligens • Dygtighed/succes defineres i vidt omfang som den enkeltes vækst ud fra et begyndelsespunkt • Elever hjælpes ofte til at foretage interessebaserede valg i læreprocessen • Der inddrages mange dimensioner i læringsprofiler • Man bruger mange undervisningsformer • Elevernes parathed, interesser og læringsprofil former undervisningen • Brug af grundlæggende færdigheder til at finde mening i og forstå nøglebegreber og principper står i centrum for læringen • Muligheden for at vælge mellem et antal opgaver benyttes ofte • Tiden benyttes og fordeles i forhold til elevernes behov • Der benyttes et bredt udvalg af materialer • Man forsøger som noget ganske naturligt at finde mangfoldige perspektiver på ideer og begivenheder • Læreren fremelsker elevernes evner til at blive mere selvstændige i læringsprocessen • Elever hjælper andre elever og læreren med at løse problemer • Eleverne udarbejder sammen med læreren indlæringsmål for både hele klassen og for den enkelte elev • Eleverne evalueres på mange forskellige måder

Undervisningsdifferentiering - diskussion og kritik

- Kampen/ diskussion om enhedsskolen (kampen om delt/udelt skole)
  - Dog mulighed for at anvende holddeling i begrænset perioder
  - Privatskoler og specialundervisning
  - Holddeling/ linjer/ toninger/ profiler/ valgfag/ "Turbo-hold", mv. (modstrid med enhedsskole?)
    - <https://www.folkeskolen.dk/547885/ingen-graenser-for-paedagogisk-funderet-holddeling>
- Altid et behov for at differentiere (også i et delt skole!)
- Differentiering i høj grad kommer til at handle om niveaudeling (snæver forståelse af differentiering)
- Differentiering – et princip, ikke en metode (for ukonkret?)
  - ...og hvis vi gør differentiering til en didaktisk teknologi, bliver det så for snævert/ instrumentelt?

Undervisningsdifferentiering - diskussion og kritik

- Elevforudsætninger... muligt/ realistisk?
  - Om at være god til et fag?
    - Barnets erfaringer, følelser og sanser vs. det syn på virkeligheden, faget kan tilbyde (erfaringens logik vs. fagets logik)
  - Børneperspektiver i didaktikken
    - Født ind i en bestemt virkelighed vs. subjekter i egen tilværelse – kan vi som voksne overhovedet ”fatte det”, som børn er ved at begribe?
    - De voksne, som gennem deres forskningsmetoder og tilgange formulerer udsyn og perspektiver på børnenes vegne
    - Mål, rammer, formål vs. elevens perspektiver, horisonter og hensigter?
- Sociologisk perspektiv
  - Differentierede sociale baggrund følges af et tilsvarende differentieret skoleudbytte (social arv)
- Skolens møde med forskellige elever
  - Individuel/ terapeutisk og personlighedsorienteret drejning (”nogen”) vs mere kundskabsorienterede skole (”noget”)
  - Hensynet til det fælles v.s hensynet til hver enkelt elev
  - Forskel i anerkendelse og service
  - Tolkning af bestemte problemer fører til bestemt løsning

Undervisningsdifferentiering – opgave

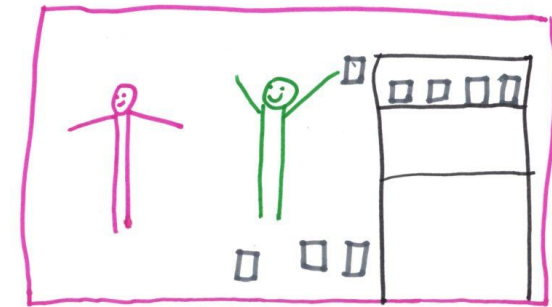
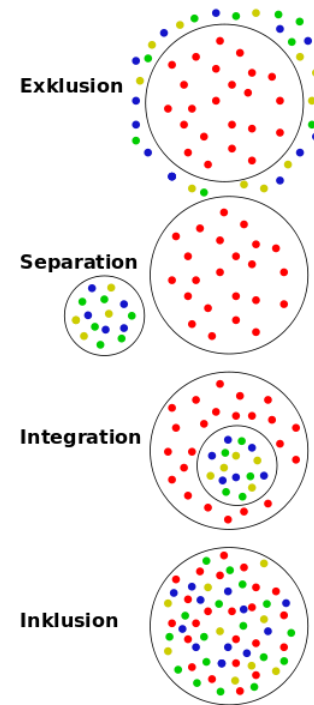

Tænk nu på dit undervisningseksempel fra før, hvor (hvor du enten selv har stået for eller selv har observeret en undervisningssituation i skolen, hvor man anvendte differentiering for at øge lærings- og deltagelsesmulighederne i en elev og for en klasse som helhed:

- 1. Kan du i dit eksempel lokalisere nogle af de differentieringselementer (Tomlinson) og differentieringsmuligheder (Brodersen), som blev skitseret på de foregående slides?*
- 2. Er dit eksempel primært med udgangspunkt i mere traditionelle eller i mere differentierede grundlæggende principper (se figuren på en af de foregående slides)?*
- 3. Hvordan rammer dit eksempel i øvrigt ned i noget af den diskussion og kritik, som kan fremføres i relation til arbejdet med differentiering – herunder om mulighederne for i tilstrækkelig grad at "få blik for" elevforudsætninger?*

Differentiering i den inkluderende skole - i et (mere) specialpædagogisk perspektiv

- Undervisning som specialpædagogisk indsats
- Det specielle ved specialpædagogikken - en model
- Udvikling af pædagogik for den inkluderende skole

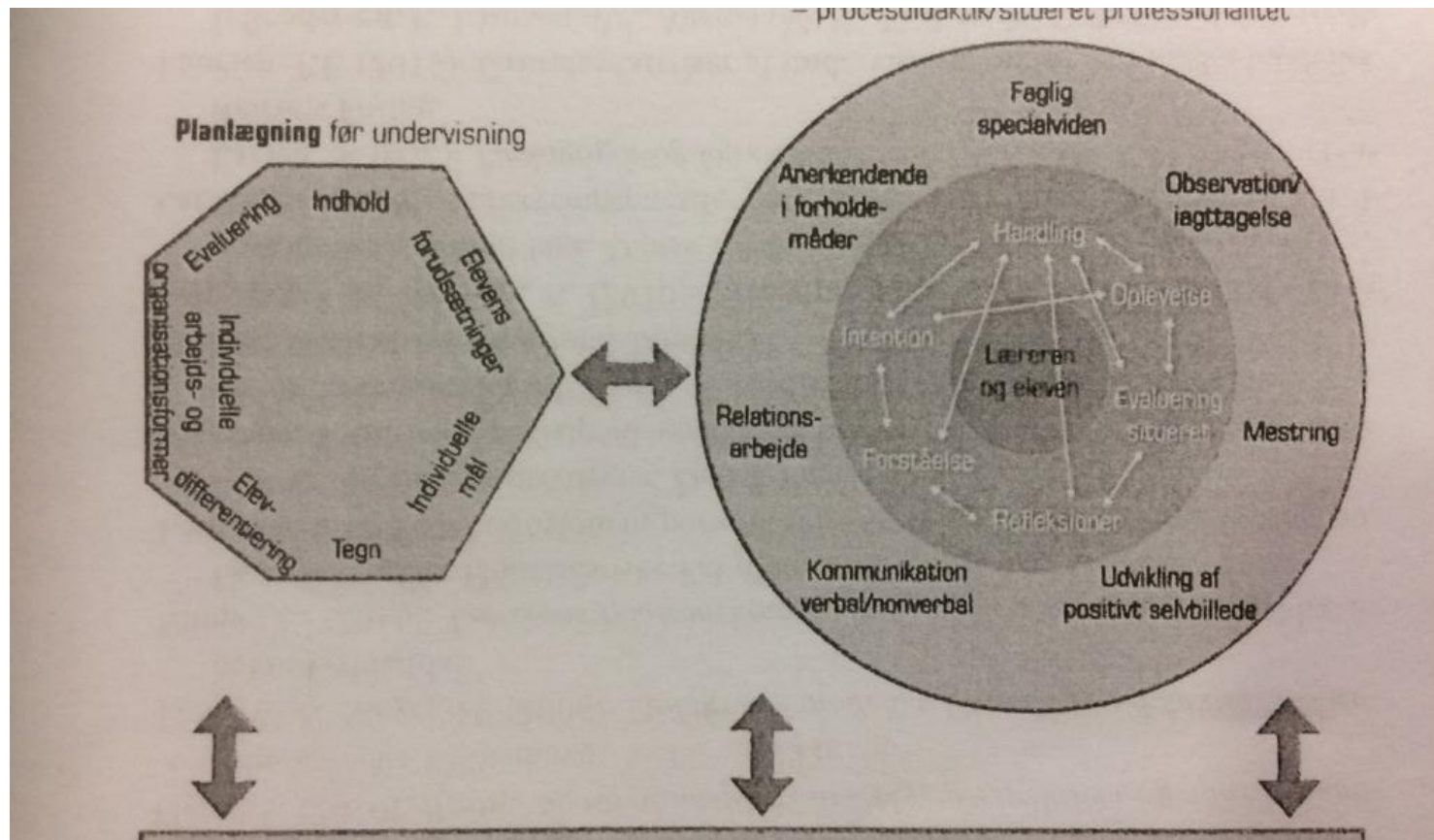
Undervisning som specialpædagogisk indsats

Susan Tetler, 2011

- 84.000 elever får tildelt specialundervisning i eller uden for klassens rammer (paradoksalt ift. intentionerne den inkluderende skole)
- Grænserne for undervisningsdifferentiering afhænger snarere af (i princippet!) om lærerne er i stand til at inkorporere de nødvendige særlige hensyn i deres undervisning, så alle elevers lærings- og udviklingsbehov kan imødekommes – herunder, at de kan gives mulighed for at være aktive deltagere i deres læringsfælleskab
- Det dominerende mønster er, at undersøgelsens fokuselever sidder med de samme materialer som de andre elever i klassen, arbejder på samme måde og med de samme faglige mål for øje svarende til 58 procent af tiden. Forskellene mellem elevernes læringsaktiviteter tager som regel form af være en parallel aktivitet
- Så....

Undervisning som specialpædagogisk indsats

- skabe et læringsrum, hvor elevernes individuelle forudsætninger og behov kan imødekommes inden for rammerne af det almindelige læringsfælleskab
- Kræver af læreren: Didaktisk rationalitet, kreativitet og lydhørhed over for motiver og intentioner, som eleverne i konkrete situationer giver udtryk for; deltagerperspektivet; udvidet iagttagelseskompetence; Procesdidaktisk tilgang og situeret professionalitet

Et ståsted for planlægningsovervejelser i specialdidaktikken:

- Almen didaktiske kategorier
- Procesdidaktisk tilgang og situeret professionalitet.
- Nuanceret forhold til en specialpædagogisk tilgang
- Mestring og positivt selvbillede

Det specielle ved specialpædagogik (Mette Bruun 2014)

Udvikling af en pædagogik for den inkluderende skole

Håstein, H og S. Werner

- ***Deltagerperspektivet*** kan være hensigtsmæssigt, når man vil forholde sig pædagogisk til skabelsen af inkluderende undervisning
- ***Udvidet iagttagelseskompetence*** vedrørende deltagelsesmønstre for hele klassen kan være et vigtigt bidrag til en pædagogik for en inkluderende skole